

Głos młodego pokolenia przyszłych księgowych i biegłych rewidentów

Szanowni Państwo,

W niniejszym wystąpieniu chciałabym podzielić się z Państwem nie wiedzą w obszarze etyki w rachunkowości, nawet nie wynikami badań naukowych, które w tym obszarze prowadzę. W tym miejscu chciałabym przedstawić Państwu kilka moich rozważań, które nazywam tu zaciekawieniami. Pozwólcie Państwo, że dziś, tu w Rzymie, zaprezentuję dwa z nich.

No więc teraz prezentuję **Zaciekawienie nr 1**.

1. Podejmując – już wiele lat temu – problem etyki w rachunkowości zastanawiałam się, dlaczego konieczne jest mówienie o etyce? Wydaje się bowiem, że w relacji “człowieka” przez duże “C” w z innym człowiekiem – także przez duże “C” – problem zachowań nieetycznych w ogóle nie powinien wystąpić. Dlaczego więc tak “nagle” – “nagle” na przestrzeni wieków – problem etyki zawodowej, a w tym etyki zawodowej w rachunkowości, staje się newralgiczny i dlaczego jego skala urasta do globalnych rozmiarów?
2. Niepokojące jest bowiem to, że zwykle gdy się zaczyna o czymś mówić, to to oznacza, że mamy do czynienia z czymś, co jest w bardzo złej kondycji. Czy to dotyczy też etyki?
3. Według mnie, sprawa jest nie tylko ważna, ale jest także zadziwiająca! Bowiem, to co się dziś dzieje wokół sprawy szeroko rozumianej etyki w różnych zawodach, nie tylko w rachunkowości, oceniam: raz jako zjawisko socjologiczne, i dwa: jako zjawisko niepowtarzalne na przestrzeni dziejów świata, chociaż – jak nie trudno to zauważyć – brak etyki, ale także dobre praktyki biznesowe towarzyszyły światu praktycznie od tysiącleci.
4. Na tym tle rodzi się moje **zaciekawienie numer 1**. Wynika ono z mojej wewnętrznej potrzeby wyjaśnienia ewenemetu tego zjawiska, z potrzeby odpowiedzi na pytanie: **Gdzie lub w czym współcześnie, a nie historycznie, tkwi pierwotna przyczyna braku etyki w zachowaniu ludzkim, a w tym miejscu – w rachunkowości?**
5. Można tu podawać wiele czynników powodujących brak etyki zawodowej. Wyniki różnych badań empirycznych wskazują na to, że ludzie często godzą się na zachowania nieetyczne świadomie.
6. Czynią to wobec uwarunkowań życiowych, w których się znajdują albo – co zdarza się wcale nie rzadko – ze strachu przed utratą pracy lub pozycji zawodowej.
7. Nieetycznie zachowują się także poprostu z żądzy pieniądza, pod wpływem chorej ambicji posiadania władzy lub chociażby stworzenia możliwości wywierania wpływu na coś, co ma znaczenie dla ich pozycji zawodowej lub materialnego statusu.
8. Skłaniam się jednak do stwierdzenia, że wymione tu powody zachowań etycznych zależą wyłącznie od człowieka. Zależą od jego osobowych cech, a przede wszystkim od odporności na zło i różne naciski.
9. **Ale wracając do głównej myśli: w czym tkwi praprzyczyna braku etyki w biznesie i rachunkowości.**

10. Poszukując powodów nieetycznych zachowań poza cechami charakteru człowieka i jego wewnętrznym kodeksem moralnym, chciałabym zwrócić Państwa uwagę na coś co jest znane jako rezonans Schumana.
11. Rezonans Schumana zwany jest pulsem Ziemi. I chociaż interpretacje oddziaływania rezonansu Schumana na człowieka i jego życie są kontrowersyjne w świecie nauki, wiele osób wyraża przekonanie, że puls Ziemi zmienia się i nie jest obojętny dla wielu zjawisk, w tym dla kwestii rozumienia "czasu" i jego trwania.
12. Myślę, że to co mówię w tej chwili zaskakuje Państwa, bo wydaje się odległe od etyki w rachunkowości.
13. Jeżeli szuka się przyczyny braku etyki, to puls Ziemi, może być tu jednak ważny. Osobiście dla mnie jest trudny do pojęcia, ponieważ opiera się na wiedzy o falach elektromagnetycznych, która jest domeną fizyków a nie rachunkowców.
14. Przechodząc jednak do rzeczy, chcę powiedzieć, że wyraża się pogląd, że czas tak naprawdę przyspiesza, w pewnym sensie zapada się w siebie. Przez tysiące lat puls, czy też bicie serca Ziemi wynosiło nieco ponad 7 cykli na sekundę. Jednak od 1980 roku rezonans ten powoli się wzmacniał. Teraz podobno wynosi już prawie 12 cykli na sekundę.
15. Co to oznacza? Mówi się, że każdy dzień skrócił się nam aż o 8 godzin. Dlatego obserwujemy tak ogromne przyspieszenie wszystkiego i wszędzie.
16. Na przestrzeni 25 lat czas się bardzo skondensował. Wiele osób w średnim wieku twierdzi ostatnio, że czas upływa szybciej. Myślimy, że tak się dzieje, bo się starzejemy i z wiekiem inaczej postrzegamy upływ czasu. Jednak o uciekającym czasie zaczynają też mówić ludzie młodzi. I to jest zastanawiające przede wszystkim.
17. Puls Ziemi jest dla mnie niepojęty, ale jeśli jest prawdziwy, to może – niejako pierwotnie – tłumaczyć powszechne zjawisko braku czasu na pielęgnowanie zasad moralnych najpierw w domu, potem w szkole, następnie w pracy.
- 18. To może tłumaczyć potrzebę głośnego mówienia o etyce w biznesie i w rachunkowości.**

Przechodzę teraz do **Zaciekawienia nr 2.**

1. Jestem Przewodniczącą Komisji Etyki w Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce. Ta funkcja jest dla mnie ważnym wyzwaniem. Przede wszystkim jednak – sercem – jestem profesorem w najlepszej polskiej uczelni ekonomicznej. Od wielu lat pracuję ze studentami. Z ludźmi bardzo zdolnymi i ambitnymi. Wielu z nich z całą pewnością jest przyszłymi menedżerami, politykami, dyrektorami finansowymi, biegłymi księgowymi. Osiągają rewelacyjne wyniki nie tylko na macierzystej Uczelni, ale także w egzaminach zewnętrznych w ACCA i CIMA.
- 2. Zadałam więc sobie pytanie o to, co na temat etyki w rachunkowości sądzi młodzież, która urodziła się już w warunkach skondensowanego czasu, o którym mówiłam wcześniej? Czy zauważają problem? Czy widzą jakieś rozwiązania?**
3. To jest moje drugie zaciekawienie.
4. Ponad 100 studentów odpowiedziało na moją prośbę o krótki esej na temat etyki w rachunkowości.
5. Poniżej przedstawiam Państwu kilka wypowiedzi ludzi, dziś studentów, jutro ludzi biznesu, do których należy jego przyszłość i przyszłość rachunkowości.

6. Na nich przede wszystkim dziś należy – w mojej ocenie – zwrócić naszą uwagę. Jako praktycy i instytucje świadome wagi sprawy etyki w rachunkowości powinniśmy mieć czas – przy powszechnym braku tegoż czasu – na pielęgnowanie zasad moralnych i etyki w kształtujących się charakterach młodzieży, która szybko nas zastąpi.
7. Pozwalam sobie więc tu zauważyć i podkreślić z głębokim przekonaniem, iż profesjonalizm zawodowy w rachunkowości leży w rękach future generation of accountants and auditors, a żadne kodeksy etyczne nie będą w przyszłości skuteczne, jeśli nie trafią na podatny grunt ich stosowania.

8. Co robić?

9. Należy więc inwestować w rozwijanie programów i pomysłów, które szybko, skutecznie i w atrakcyjny sposób będą przemawiały do studentów, będą pokazywały, że opłaca się postępować etycznie, bo to daje niesamowitą przewagę konkurencyjną w biznesie.

10. Jak to robić? Odpowiedzi są zawarte w prezentowanych tu wybranych wypowiedziach kilku studentów.

11. Wypowiedzi te wskazują, że edukacja w obszarze etyki rachunkowości musi być skoncentrowana jednocześnie na trzech obiektach: przyszłych księgowych, menedżerach i właścicielach-inwestorach.
12. W odniesieniu do przyszłych księgowych studenci mówią:

Głos młodego człowieka: edukacja przyszłych księgowych

„Ważne jest aby ludzie wchodzący w zawód księgowego już od początku swojej kariery byli uwrażliwieni na złożoność problemów występujących w tej profesji. Kluczem jest tu świadomość, iż od początku edukacji w zakresie rachunkowości, czy też pracy w zawodzie z nią związanym, konieczne jest rozwijanie umiejętności radzenia sobie z dylematami moralnymi (etycznymi). Tylko wówczas można będzie oczekiwać, że księgowi będą się zachowywać zgodnie z wewnętrznym kodeksem moralnym, który będzie miał zawsze priorytet względem zagrożenia karami i niekorzystnym obrotem spraw oraz względem wątpliwych etycznie zasad panujących w firmie.”

Student 1, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, styczeń 2014 r.

„Ogromna jest rola dydaktyki i edukacji w obszarze wdrażania zawodowych standardów etycznych. Bowiem to właśnie podczas pierwszych akademickich zmagania z rachunkowością i w procesie pogłębionego studiowania zagadnień wykształcane są nawyki, przekonania i zaszczepiane zostają wartości, które następnie wykorzystywane są przez adeptów tej nauki w praktyce gospodarczej. Warto więc, aby akademicy zaznajomieni z Kodeksem etyki przekazywali wartości w nim zawarte i wpajali stosowną wiedzę swoim studentom.”

Student 2, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, maj 2014 r.

13. Z kolei w odniesieniu do przyszłych menedżerów studenci mówią:

Głos młodego człowieka: edukacja przyszłych menadżerów

„Przyszli menedżerowie powinni być zapoznawani z wieloma przykładami konsekwencji nieetycznych postępowań, w drodze różnego rodzaju praktycznych ćwiczeń i case studies. Powinni też być poddawani testom psychologicznym, dzięki którym lepiej siebie i swoje skłonności poznają. Dlaczego? Bo rachunkowość to nie tylko normy postępowania, ale też ludzie, którzy nią się zajmują. Szczególnie istotni są zatem ci, którzy ustalają w firmie politykę rachunkowości. Myślę, że zwrócenie uwagi na akcent stricte psychologiczny jest ważne w rozpowszechnianiu etycznych praktyk postępowania w rachunkowości i w szeroko rozumianym biznesie.”

Student 3, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, styczeń 2014

„Odniesienie sukcesu przez firmę w stosowaniu zasad etyki zależy w dużej mierze od zaangażowania kadry menedżerskiej, nadzorującej pracę swoich podwładnych. Zwykle to naciski przełożonych skłaniają pracowników do stosowania kreatywnej rachunkowości, nawet wbrew własnemu sumieniu. Pracownicy powinni być świadomi, że nagradzany będzie ich pełen profesjonalizm i rzetelność w wypełnianiu obowiązków w sferze rachunkowości. Pracodawca powinien pomagać im w przestrzeganiu zasad Kodeksu etyki, np. zasady kompetencji zawodowych i wysokiej jakości pracy, motywując pracowników do pogłębiania i aktualizacji ich wiedzy w obszarze obowiązujących w rachunkowości standardów postępowania. Student, który chce zarządzać w biznesie musi o tym wiedzieć!”

Student 4, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, maj 2014 r.

14. Trzecią grupą adresatów edukacji w obszarze etyki w rachunkowości są według studentów przyszli właściciele, przedsiębiorcy w biznesie. W odniesieniu do tej grupy studenci mówią:

Głos młodego człowieka: edukacja przyszłych właścicieli (przedsiębiorców)

„W moim przekonaniu najlepiej byłoby sprawić, aby to właściciele firmy byli zainteresowani prowadzeniem rachunkowości zgodnie z Kodeksem zawodowej etyki. Dlatego należy skoncentrować się na wyedukowaniu tej grupy interesariuszy przedsiębiorstwa w dziedzinie rachunkowości, tak aby zgodnie z teorią efektywnych rynków mogli oni oceniać praktyki stosowane przez jednostki prowadzące rachunkowość i „dyskontować” ich poczynania.”

Student 5, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, styczeń 2014

15. Przy tych – wydawałoby się – górnolotnych poglądach, młodzież wykazuje się rozsądkiem i mądrością postrzegania spraw. Świadczą o tym ostatnie cztery wypowiedzi.

Głos młodego człowieka: zejźmy z obłoków na ziemię

„Moralność, etyczność, uczciwość to cechy, które powinny charakteryzować każdego człowieka. Za ich ukształtowanie odpowiada środowisko, w jakim człowiek się wychowuje, edukacja i wpajane zasady postępowania. Ważne jest, aby zasady

etycznego postępowania były przekazywane od najmłodszych lat. Przeniosłoby się to z korzyścią na przyszłe praktyki zawodowe w dorosłym życiu. (...) Oprócz rozważania utopijnych prób budowania bardziej świadomego i moralnego społeczeństwa, warto jednak przemyśleć inne sposoby wdrożenia Kodeksu etyki do codziennej praktyki na poziomie pojedynczego przedsiębiorstwa, czy też osoby.”

Student 6, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, styczeń 2014

Głos młodego człowieka: stwórzmy globalne forum poświęcone etyce w rachunkowości

„Proponowany przeze mnie projekt to stworzenie specjalnego forum internetowego, do którego dostęp miałyby osoby zajmujące się rachunkowością. Na forum każdy mógłby poruszać realne problemy (wyłącznie związane z praktyką zawodową), z którymi dana osoba lub grupa ludzi się zmagają. Każdy mógłby wziąć udział w dyskusji i podać przykłady rozwiązań odwołujących się do Kodeksu etyki. (...). (Może można tu rozważyć także jakiś konkurs wpisów?) Aktywnie prowadzone forum mogłoby przekształcić się w gotowy katalog sytuacji trudnych i byłby swoistym kompendium wiedzy o problemach wymagających dyskusji w kontekście zasad etyki zawodowej nie tylko dla pracowników w obszarze rachunkowości, ale również dla osób zajmujących stanowiska menedżerskie i dla innych grup interesariuszy rachunkowości.”

Student 7, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, maj 2014

Głos młodego człowieka: uczmy się analizując przypadki, a nie studiując zasady

„Niestety nikogo nie można przymusić do bezwzględnej przestrzegania Kodeksu etyki. Tak jak każdy kodeks, również i ten, będzie przestrzegany jedynie przez osoby chętne, które sprzeciwiają się nieetycznemu postępowaniu. W każdym przedsiębiorstwie/firmie powinien on być dostępny oraz upowszechniany. (...) Osoby zajmujące się rachunkowością powinny brać udział w sympozjach, podczas których byłyby prezentowane różne analizy przypadków związanych z nieetycznym postępowaniem. Uczestnicy mogliby być w ten sposób zaznajamiani z tym, jak postępować, gdy ktoś nakłania ich do nieetycznych i niezgodnych z prawem praktyk.”

Student 8, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, styczeń 2014

Głos młodego człowieka: w chwilach trudnych szukajmy oparcia w organizacjach zawodowych

„Problem etyki w rachunkowości jest znacznie mniej gorący w czasach względnej prosperity i spokoju na rynkach finansowych. Daleko bardziej ważne jest jednak, aby Kodeks etyki miał właściwe zastosowanie w czasach trudniejszych dla całej gospodarki. (...) Praca osoby zajmującej się rachunkowością wówczas nie jest wolna od nacisków ze strony przełożonych. Ważne jest aby w takich przypadkach organizacje zawodowe były instytucją wspierającą osoby, które pragną wykonywać swoje zadania zawodowe przede wszystkim odpowiedzialnie.”

Student 9, Program Finanse i Rachunkowość, Szkoła Główna Handlowa, maj 2014

Na koniec powtórzę moje głębokie przekonanie, iż

1. Należy rozwijać w praktyce a nie tylko na łamach publikacji, rozpraw i kodeksów – modę na etykę i profesjonalizm. Należy to czynić wśród młodzieży, bo jak mówimy w Polsce – czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.

2. Tylko wówczas bowiem łatwiejsze stanie się i uczciwe realizowanie takich haseł jak zrównoważony rozwój i społeczna odpowiedzialność biznesu.
3. Dziękuję bardzo za uwagę.